

Veiledning om bedømmelse av norske doktorgrader

Anbefalt av Universitets- og høyskolerådet 22. mars 2007. Godkjent med enkelte justeringer av Styret ved NTNU 13.06.2012.

1. Forskrift/reglement

Arbeidet med bedømmelse av vitenskapelig avhandlinger for norske doktorgrader ved universitetene og høyskolene reguleres av

- institusjonens forskrift/reglement for graden philosophiae doctor (ph.d.)
- institusjonens forskrift/reglement for dr. philos.-graden

Forskrift/reglement for den aktuelle grad skal gjøres kjent for alle som deltar i bedømmelsen av doktorgradsarbeider ved institusjonen. Denne veiledningen er avledet av og utformet innen rammen av forskrift/reglementer, men fokuserer på bedømmelsen spesielt og gir en supplerende omtale av de normer og prosedyrer som forutsettes å være felles for norske doktorgrader. Veiledningen er derfor generell, og må leses med forbehold for de spesifiseringer for den enkelte institusjon som fremgår av institusjonens forskrift/reglement for graden.

2. Innledende saksbehandling

2.1 Oppnevning av bedømmelseskomité

Fakultetet oppnevner sakkyndig komité på minst tre medlemmer etter begrunnet forslag fra det fagmiljø der arbeidet utgår fra. Begrunnelsen skal vise hvordan relevant kompetanse er representert ved de enkelte medlemmer og hvordan komiteen samlet dekker avhandlingens fagfelt. Normalt skal begge kjønn være representert, minst to av medlemmene skal være uten tilknytning til institusjonen og minst ett av medlemmene skal ha hovedstilling ved en utenlandsk institusjon. Alle medlemmene skal ha doktorgrad eller tilsvarende kompetanse. Det skal begrunnes særskilt dersom kriteriene fravikes.

Kandidaten underrettes om komiteens sammensetning. Kandidaten kan gi merknader slik at fakultetet i sin behandling er best mulig informert om mulig inhabilitet eller andre avgjørende forhold også gjennom informasjon fra kandidaten.

For å sikre rask saksgang utpeker fakultetet en administrator for komiteen. Dette bør være en representant fra institusjonen. Administrator kan utpekes blant komitémedlemmene eller være en vitenskapelig tilsatt ved institusjonen som ikke deltar i den faglige bedømmelsen av avhandlingen. Komiteens medlem fra det underrepresenterte kjønn skal normalt ikke være administrator for komiteen.

Administrator har ansvaret for å organisere komiteens arbeid, herunder sørge for at arbeidet kommer raskt i gang og at tidsrammen for komitéarbeidet overholdes.

Administrator skal bidra til å samordne komiteens innstilling om avhandlingen og avklare arbeidsdelingen mellom komitémedlemmene under disputasen.

For ph.d. oversendes doktorgradsavhandlingen til komiteen med opplysninger om hvor arbeidet er utført og hvem som har vært veiledere, og en dokumentasjon av det forskeropplæringsprogrammet kandidaten har fulgt og fått godkjent. Kandidatens gjennomføring av opplæringsdelen er allerede godkjent og skal ikke godkjennes på nytt av komiteen, men oversendes som informasjon som kan tillegges vekt ved komiteens formulering av oppgitt tema for prøveforelesning.

I tilfeller der en omarbeidet versjon av samme avhandling er levert inn for ny bedømmelse, bør minst ett medlem fra den opprinnelige bedømmelseskomiteen oppnevnes på nytt for å delta i den nye komiteens arbeid.

Hvis det dreier seg om en kandidat som tidligere har fått refusert en avhandling og som leverer inn et nytt arbeid til bedømmelse, kan det oppnevnes en helt ny komité.

2.2 Retting av formell art m.v. i doktorgradsarbeidet etter innlevering til bedømmelse

Et arbeid som er innlevert til bedømmelse kan ikke trekkes tilbake. Kandidaten har anledning til å gjøre rettinger av formell art i arbeidet, forutsatt at han/hun lager en oversikt over samtlige rettinger av formell art etter innlevering. Disse skal følge de eksemplarer av arbeidet som leveres fakultetet senest fire (4) uker før komiteens frist for avlevering av innstilling. For øvrig er det ikke anledning til å gjøre endringer i det arbeid som er innsendt til bedømmelse. Se likevel 3.5 om komiteens anledning til å anbefale mindre omarbeiding av avhandlingen.

3. Bedømmelseskomiteens vurdering av avhandlingen

Fakultetet fastsetter, i forbindelse med oppnevningen av bedømmelseskomité, en tidsfrist for når komiteens innstilling skal foreligge. Tidsfristen bør normalt ikke være lengre enn tre (3) måneder etter at avhandlingen er sendt komitémedlemmene.

3.1 Beskrivelse av arbeidet

Innstillingen skal inneholde en kort beskrivelse av avhandlingens format (monografi/artikkelsamling), type (for eksempel teoretisk/empirisk arbeid) og størrelse. Videre skal innstillingen inneholde en omtale av avhandlingens vitenskapelige betydning og dens mest sentrale momenter vedrørende teori, hypoteser, materiale, metoder og funn.

3.2 Bedømmelsen av avhandlingen

En norsk doktorgrad er en sertifisering av forskerkompetanse på et bestemt nivå. Dette kompetansenivået forutsettes å være det samme for grad *med* tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (ph.d.-graden) som for grad *uten* tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (dr.philos.-graden). Prinsippet om likeverdighet refererer til faglig *nivå* og *kvalitet*, ikke alene til avhandlingens *omfang*. I den organiserte forskerutdanningen kan kompetanse være dokumentert også gjennom prøver og deltagelse i ulike typer tiltak knyttet til opplæringsdelen. Fraværet av krav til opplæring ved dr.philos.-graden bør forventes kompensert ved at selve avhandlingsarbeidet her er noe mer

omfattende enn det en ville kreve for de organiserte forskerutdanningsprogrammene (for eksempel egeninnsatsen med hensyn til datainnsamling). Uansett grad skal kandidaten tilfredsstille de samme *minstekrav til forskerkompetanse* – uttrykt gjennom krav til problemformulering, presisjon og logisk stringens, originalitet, beherskelse av aktuelle analysemetoder og refleksjon over deres muligheter og begrensninger, samt oversikt over, forståelse av og et reflektert forhold til annen forskning på området.

I bedømmelsen av avhandlingen legges det spesiell vekt på om avhandlingen er et selvstendig og helhetlig vitenskapelig arbeid på høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon, behandling av litteratur og fremstillingsform. Det er spesielt viktig at det blir vurdert om materialet og metodene er tjenlige for de spørsmål som reises i avhandlingen, og om argumentene og konklusjonene som fremføres, er holdbare. Avhandlingen skal bidra til ny faglig kunnskap og ligge på et nivå som tilsier at det vil kunne publiseres som en del av fagets vitenskapelig litteratur.

Hvis avhandlingen er satt sammen av flere enkeltarbeider, må det dokumenteres og vurderes om de etter sitt innhold utgjør et hele. I slike tilfeller skal kandidaten i en egen del av avhandlingen ikke bare sammenfatte, men også sammenstille, de problemstillinger og konklusjoner som legges frem i delarbeidene i et helhetlig perspektiv og på den måten dokumentere sammenhengen i avhandlingen. Denne delen av avhandlingen er derfor meget viktig både for kandidaten og for komiteen i dens vurdering.

Hvis avhandlingen omfatter fellesarbeid, skal kandidaten innhente erklæringer fra medforfatter(e) og herunder eventuelt hans/hennes/deres samtykke i at arbeidet benyttes som del av doktorgradsavhandlingen. Komiteen skal vurdere om kandidatens innsats i det/de aktuelle arbeidet/arbeider kan identifiseres og om kandidaten står som eneansvarlig for en tilstrekkelig stor del av avhandlingen. Avhandlingens sammenfattende del skal være utformet av kandidaten alene. Dersom kandidatens egen dokumentasjon ikke er tilstrekkelig, kan komiteen innhente ytterligere opplysninger.

I spesielle tilfeller kan komiteen be seg forelagt grunnlagsmaterialet og utfyllende eller oppklarende tilleggsinformasjon.

Hvis avhandlingen i sin helhet er innlevert som et fellesarbeid, er det rimelig å forvente at forskningsprosjektet og/eller avhandlingen vil være mer omfattende enn det en ville forvente av et individuelt arbeid. Så langt det er mulig, skal hver av kandidatene vurderes og prøves etter de samme krav som når arbeidet er utført av én person. En avhandling for ph.d.-graden kan ikke innleveres til bedømmelse av flere i fellesskap.¹

3.3 Konklusjonen

Her foretas en vurdering og avveining av sterke og svake sider ved avhandlingen. Dette leder til en konklusjon om komiteen finner avhandlingen verdig til å forsvares offentlig i disputas, eller om komiteen anbefaler at avhandlingen ikke godkjennes for disputas. Dissenser skal grunngis i innstillingen.

¹ Forskrift for graden philosophiae doctor (PhD) ved NTNU, fastsatt av Styret 23.01.2012, § 10.1.

3.4 Komiteens innstilling

Komiteen avgir begrunnet innstilling til avdelingen. Det er ønskelig at komiteen utarbeider en felles uttalelse, eventuelt vedlagt individuelle uttalelser. Dissenser skal alltid begrunnes. Også i tilfeller der komiteen er enig om konklusjonen, kan det være ønskelig at individuelle uttalelser legges ved.

I de tilfeller hvor komiteen konkluderer med å godkjenne avhandlingen for disputas, bør begrunnelsen kunne formuleres relativt kort. Komiteen bør da bestrebe seg på å gi innstillingen en generell og kortfattet form. I de tilfeller hvor komiteen anbefaler underkjennelse av avhandlingen, vil det være naturlig med en noe mer utførlig begrunnelse.

3.5 Omarbeiding av innlevert avhandling²

Bedømmelseskomiteen kan på grunnlag av den innleverte avhandlingen og eventuelt tilleggsmateriale anbefale at fakultetet gir tillatelse til mindre omarbeiding før endelig innstilling avgis. Det må dreie seg om endringer som ikke er av substansiell karakter for avhandlingen, men som vil løfte den til et høyere nivå. Dette er ikke en normalordning og komiteen bør bare gi en slik anbefaling dersom den mener at en omarbeiding vil kunne gi tilfredsstillende resultat innen rammen av ca. tre (3) måneders arbeidsinnsats.

Komiteen skal i slike tilfeller gi en konkret oversikt i skriftlig form over hva kandidaten må omarbeide. Den bør gi noen føringer når det gjelder på hvilke områder avhandlingen må forsterkes (for eksempel metodebruk, forholdet mellom materiale og konklusjon, begrepsbruk, klarhet i problemstilling) uten at anbefalingen kan oppfattes som en forsikring om godkjenning ved bedømmelse.

Dersom komiteen finner at dyptgripende endringer vedrørende teori, hypotese, materiale eller metode er nødvendige for at arbeidet skal kunne anbefales til disputas, skal komiteen underkjenne avhandlingen.

Tillater fakultetet en mindre omarbeiding av avhandlingen, skal det gis en frist for slik omarbeiding som normalt ikke skal være lengre enn tre (3) måneder. Det skal også fastsettes en ny frist for oversendelse av komiteens endelige innstilling.

Muligheten til å foreta mindre omarbeiding skal *ikke* regnes som ny bedømmelse, men fører til at bedømmelsen blir utsatt. Ordningen berører derfor ikke anledningen til ny innlevering dersom avhandlingen deretter blir underkjent.

4. Behandling av bedømmelseskomiteens innstilling om avhandlingen

Komiteens skriftlige innstilling og konklusjon om avhandlingen anbefales godkjent for disputas, sendes fakultetet og skal snarest mulig oversendes kandidaten. Dersom kandidaten har merknader, oversendes disse skriftlig innen ti (10) arbeidsdager til fakultetet som videresender dem til komiteens medlemmer. Komiteens eventuelle merknader til disse oversendes fakultetet. Gjennom behandlingen ved fakultetet fattes vedtak om arbeidet er verdig til å forsvares offentlig og kandidaten kan fremstille seg for

² Jf. NTNUs ph.d.-forskrift § 15.2 og Utfyllende kommentarer til UHRs anbefalte retningslinjer til graden philosophiae doctor (ph.d.), vedtatt av Universitets- og høyskolerådets styre den 28. 04.2011.

doktorgradsprøven, eller om avhandlingen ikke godkjennes for disputas, herunder om det skal gis en anbefaling om omarbeiding av samme avhandling for innlevering til ny bedømmelse. Ny bedømmelse kan først finne sted seks (6) måneder etter at fakultetet har fattet sitt vedtak.

5. Komiteens bedømmelse av prøveforelesning(er) og disputas

5.1 Prøveforelesningen(e)

Formålet med prøveforelesningen(e) er at kandidaten skal dokumentere evne til formidling av forskningsbasert kunnskap. Forelesningen(e) bør normalt legges opp slik at de med utbytte kan følges av tilhørere med forkunnskaper tilsvarende dem en ville forvente å finne blant viderekomne studenter i faget (minst ett års utdanning innen faget).

For dr. philos. -graden skal kandidaten ha oversendt fakultetet tittel på selvvalgt emne senest fire (4) uker før disputasen.

Tema for oppgitt emne bør normalt ikke hentes fra sentrale problemstillinger i doktorgradsarbeidet. Kandidaten meddeles oppgitt emne for prøveforelesning ti (10) arbeidsdager før disputasen. Eventuell prøveforelesning over selvvalgt emne skal ikke være en oppsummering av avhandlingen og de funn som er gjort der, men være et faglig innlegg som står på egne bein.

Bedømmelseskomiteen avgjør om prøveforelesningen(e) er bestått eller ikke bestått. I bedømmelsen av prøveforelesningen(e) vektlegges både faglig innhold og evne til formidling. Prøveforelesningen(e) er en del av doktorgradsprøven og må være godkjent før disputasen. For grader med to prøveforelesninger godkjennes disse samlet. Det skal begrunnes dersom prøveforelesningen underkjennes. Hvis prøveforelesningen(e) ikke godkjennes, kan kandidaten fremstille seg til ny(e) prøveforelesning(er) og disputas i samsvar med forskriften for den aktuelle graden.

5.2 Disputasen

Disputasen ledes av dekanus eller den fakultetet bemyndiger. Fakultetet utpeker opponentene blant bedømmelseskomiteen. Valg av opponenter bør skje slik at kritiske innvendinger overfor avhandlingen ikke undertrykkes. Første opponent innleder diskusjonen, og annen opponent avslutter disputasen. Øvrige tilstedeværende som ønsker å delta i drøftingene *ex auditorio*, må under disputasen gi melding om dette til disputasens leder innen et tidspunkt som denne fastsetter og kunngjør ved åpningen. For nærmere beskrivelse av disputasens forløp vises til doktorgradsreglementet/forskriften med utfyllende bestemmelser og for øvrig til tradisjonsbestemte normer for gjennomføring av disputasen for den enkelte grad.

Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og doktorand vedrørende problemformuleringer, metodisk, empirisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Det bør legges spesiell vekt på å få etterprøvet holdbarheten av viktige konklusjoner som kandidaten har trukket i sitt arbeid. De problemstillinger som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til de som er omtalt i komitéinnstillingen. Opponentene bør bestrebe seg på – så langt det er mulig – å gi diskusjonen en form som gjør at *også* de som ikke har lest avhandlingen eller kjenner

fagfeltet inngående, kan følge diskusjonen.

Disputasens leder har ansvar for å disponere tiden hensiktsmessig i henhold til gjennomføring av disputasens ulike deler og innen den tidsramme som er satt for disputasen som helhet. Disputasleder erklærer disputasen for avsluttet. Disputasens leder skal i den forbindelse ikke avsi en vurdering av disputasen, men vise til at komiteens vurdering av disputasen avgis i komiteens innberetning.

5.3 Vurdering av disputasen

Dersom et arbeid er funnet verdig til å forsvares offentlig i disputas, vil dette normalt føre til at avhandlingen og forsvaret av den godkjennes for doktorgraden. Dersom avhandlingens sentrale konklusjoner likevel, i lys av nye momenter som kommer frem under disputasen, viser seg utvilsomt ikke å være holdbare, må bedømmelseskomiteen vurdere disputasen som ikke godkjent. Det samme gjelder dersom det under disputasen kommer frem klanderverdige forhold av vesentlig betydning for vurderingen av arbeidet, som brudd på forskningsetiske normer eller god akademisk skikk for øvrig.

5.4 Komiteens innberetning

Bedømmelseskomiteen sender etter disputasen en innberetning om prøveforelesningen(e) og disputasen samlet sett er godkjent.

Det er komiteens ansvar å avgi en anbefaling om godkjenning eller ikke godkjenning av disputasen. Dersom det fremkommer nye momenter under disputasen som skaper usikkerhet i komiteen og som ikke kan bringes på det rene under selve disputasen, bør komiteen avklare og vurdere eventuelle konsekvenser av disse før den meddeler sin endelige vurdering i innberetningen.

6. Avsluttende saksbehandling

Komiteens innberetning om utfallet av prøveforelesningen(e) og disputasen oversendes fakultetet for behandling. Fakultetet står i prinsippet fritt i sine avgjørelser, men det vil bare være aktuelt å fravike en énstemmig komitéinnstilling dersom det foreligger ekstraordinære og tungtveiende grunner for det. Slike grunner kan for eksempel være at komiteen åpenbart har feiltolket institusjonens kvalitetsstandarder, eller at det etter at innberetningen er avgitt, er kommet frem nye opplysninger som har avgjørende betydning for spørsmålet om godkjenning (for eksempel avsløring av fusk eller plagiat).

Dersom fakultetet godkjenner disputasen, kreerer fakultetet kandidaten til doktor.

7. Klagerett

Det vises til bestemmelsene i institusjonens forskrift/reglement for vedkommende grad.